

**CONSEMĂNĂRI DESPRE MAREA SERBARE NAȚIONALĂ
DE LA PUTNA DIN 1871 ȘI COMEMORĂRILE EI ÎN
MANUSCRISE INEDITE AFLATE ÎN COLECȚIILE
„FOND BUCOVINA”, BIBLIOTECA BUCOVINEI
„I. G. SBIERA”**

SIMONA-TEODORA IENACHE ADAMOVICI

Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”
E-mail: simoanta@yahoo.com

**Notes on the Great National Celebration in Putna from 1871 in the
unpublished manuscript collections “Fond Bucovina” of the “I. G. Sbiera”
Bukovina Library**

(Abstract)*

A foray into the manuscript collections of the “I. G. Sbiera” Bukovina Library from Suceava brought to light two manuscripts that have not been published with references to the National Celebration in Putna in 1871, and some correspondence pages between some personalities of cultural life. The topic is treated extensively by Dr. Ion Negură, in a manuscript from 1981, and tangentially to the establishment of the company “Arboroasa” by Prof. Pinteș Socaciu and Prof. Reveca Dușceac-Prelipceanu. Ion Negură’s manuscript work refers to aspects related to the history of Bukovina, academic societies, a rich correspondence with Nicodim Ițcuș and has not been capitalized until today. Probably the manuscript about this event from the life of the Romanian Youth (“junime”) was prepared for publication, but it does not appear mentioned in other subsequent studies regarding the Great feast of Putna. The second mentioned manuscript refers to the “Arboroasa” Academic Society (1875–1938), for the establishment of which the Putna Celebration was the engine, through the decision of the Student Congress to establish societies in all university centres.

Keywords: Great Celebration in Putna, manuscript, “I. G. Sbiera” Bukovina Library, Ion Negură, Nicodim Ițcuș, Pinteș Socaciu, Reveca Prelipceanu, “România Jună” and “Arboroasa” Academic Societies.

În binecunoscutul Fond *Bucovina* al Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbiera” din Suceava au fost depuse, de-a lungul timpului, manuscrisele unor personalități, printre care se numără: George Nimigeanu, Victor Săhleanu, Radu Economu,

* Traducere: Simona-Teodora Ienache Adamovici.

Ilie Grămadă, Nicolae Pentelescu, Nicolae Simionovici, Ion Negură, Traian Chelariu și alții, care formează o colecție prețioasă, dar insuficient cercetată. Fondul nu conține manuscrise vechi, însă se bazează pe un conținut divers și atractiv cu privire la Bucovina istorică, prin documente literare, partituri muzicale, corespondență, însemnări despre evenimente, societăți academice, viața și activitatea unor personalități bucovinene, pagini de jurnal.

Unul dintre manuscrisele pe care le semnalăm se intitulează *Marea Serbare Națională de la Putna din 1871*, Suceava, 1981 și este semnat de Ion Negură. Cei 150 de ani, care s-au scurs de la Marea Serbare de la Putna, au readus în actualitate ideea de unitate, de credință și apartenență la neamul românesc greu încercat, iar 2021 a fost anul când această comemorare a valorizat și a ridicat aceste idealuri la nivel de virtuți naționale ce ar trebui reconsiderate. Se cuvine însă să ne amintim că Ion Negură¹ (5 ianuarie 1909, Budeniț – 2 iulie 1985, București) a rămas în conștiința Bucovinei ca un model de intelectual rafinat, remarcabil prin erudiția și prin noblețea sufletească și morală. Profesor universitar doctor, cu studii la Cernăuți, licențiat în drept (1930) și litere (1931) și doctorat („Reforma agrară din 1862”) la București (1945)², a făcut parte din Societatea academică „Dacia”, ca membru, secretar și vicepreședinte, a pus bazele constituirii „Centrului studentesc” de la Cernăuți, fiind ales președinte (1930–1931), secretar al Societății de salvare din Cernăuți (1931–1934) și secretar general (1935–1940) al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Ca membru în aceste societăți academice și culturale, Ion Negură a acumulat o vastă cunoaștere a provinciei și istoriei prin persoane și evenimente la care a participat. Scrierile sale, în special corespondența, înfățișează un intelectual cu un spirit analitic înăscut, care avea în centrul preocupărilor sale intenția de a face cunoscute fapte și evenimente petrecute în a doua jumătate a secolului trecut, care a adunat materiale documentare valoroase de la personalități precum Iacob Zadik sau Sextil Pușcariu. S-a remarcat, de asemenea, prin dese participări la conferințe organizate în țară și printr-o activitate publicistică susținută mai cu seamă în reviste de specialitate, activitate ce datează de timpuriu, din anii 1926–1927, când se afla în colectivul de redacție al revistei școlare „Muguri”.

Manuscrisul său este dactilografiat, ca majoritatea documentelor donate (inclusiv o parte din corespondența sa cu diverse persoane, pentru o lectură facilă) și se află îndosariat cu numărul de inventar 274550, cota 008/N83. Are 21 de pagini și a fost redactat în anul 1981. La finalul materialului există o bibliografie care cuprinde 13 lucrări. Cele cinci capitole ale lucrării sunt: „Condiții premergătoare și factori

¹ Pagini emoționante despre Ion Negură, din care se desprinde profilul moral și intelectual al cercetătorului, precum și principalele repere ale activității susținute de acesta, se află în manuscrisul dactilografiat *Povestea Bucovinei* (vol. III), scris de Filip Țopa și publicat în serial, în „Glasul Bucovinei». Revistă trimestrială de istorie și cultură”, anul XXV, nr. 3 (99), 2018, la secțiunea „Arhiva Bucovinei”, sub titlul „Profesor dr. Ion Negură – secretar general al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, pp. 69–81.

² Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Iași, Editura Princeps Edit, 2004, p. 117.

generatori”; „Pregătirea serbării de la Putna”; „Desfășurarea serbării”; „Primul congres general studentesc”; „Efecte ale serbării și ecourile ei în timp”.

Ca participant activ, pe vremea când era elev în ultimul an de liceu, la comemorarea Serbării de la Putna ce s-a organizat în anul 1926, prima reuniune a românilor de pretutindeni a fost, în opinia sa, o festivitate care a marcat un moment istoric și a scos în evidență nevoia unității de conștiință, culturale, politice, economice. Serbarea și congresul studentesc ce i-au urmat, au fost prezentate în periodicele românești și ziare apărute în alte limbi, consemnate de Ioan Slavici, Teodor V. Ștefanelli (unul dintre fondatorii Societății „Școala Română” din Suceava), iar mai târziu acestea au făcut subiectul unor studii alcătuite de Ion Grămadă, Teodor Bălan, Dimitrie Vatamaniuc, Nicolae Cărlan, Anghel Popa.

Serbarea, după cum relatează și Ion Negură, a fost organizată de studențimea română, la inițiativa și susținerea Societății academice „România Jună” din Viena³. Motivele organizării acestui eveniment național sunt enumerate și descrise în primul capitol al lucrării, capitol în care autorul prezintă pe larg mișcările cultural-naționale din Transilvania și Bucovina, curentul revoluționar generat de momentul european 1848 și nevoia unității, manifestată mai cu seamă în rândul tineretului trecut prin universitățile central și vest-europene, ce difuzau aceste idei acasă, în dorința „propășirii” neamului românesc. De altfel, Serbarea din 1871 este văzută de autor ca o punte, ca un liant între generația 1848 și generația sacrificată în Primul Război Mondial. Având suportul unei largi reprezentativități sociale, pregătirea serbării a fost susținută inițial de un comitet provizoriu, alcătuit din președinte Petru Pitei, secretar Gabriel Băleanu și Emil Cozub, membru, iar în teren de capacitatea organizatorică a lui Ioan Slavici, care împreună cu Pamfil Dan, în calitate de casier al comitetului de organizare, „au cutreierat în trăsură sate și orașe bucovinene, au organizat la Siret un miting popular, dinamizând masele pentru traducerea în fapt a ideilor generatoare ale serbării”. Studenții români din afara granițelor s-au declarat „frământați de realizarea aceluiși ideal politic, consumați de aceleași aspirațiuni”, au deschis liste de subscripție, au fost adunate fonduri bănești substanțiale. Au fost și momente neprevăzute, „potrivnice” așa cum le prezintă Ion Negură: „izbucnirea războiului franco-german și pierderea fondului bănesc, în urma speculațiilor de bursă și falimentului băncii la care fusese depus”, dar aceste fapte nu au stopat ori întârziat inițierea și desfășurarea pregătirilor.

Serbarea s-a desfășurat începând cu ziua de sâmbătă, 15/26 august și a ținut până luni, 17/28 august. „Scenariul” a fost alcătuit de studențimea românească din centrele universitare aflate în afara granițelor provinciilor românești, „regia” sărbătorii îi aparține lui Mihai Eminescu și Ioan Slavici, iar decorul a fost proiectat de Epaminonda Bucevschi. „Proclamarea ca imperativ a specificului național în cultură, în opoziție cu cosmopolitismul și cu transplantarea artificială a calapodului străin, rolul bazei economice în orânduirea socială, sprijinită pe «clasele pozitive»,

³ Societate social-literară care a luat ființă în anul 1871, prin fuziunea a două asociații ale studenților români din Viena.

necesitatea identificării tinerimii cu interesul promovării acestor clase și a ridicării culturale a maselor, suflul patriotismului cald cu care se promovau aceste idei – toate denotă maturitatea cu care a fost judecată situația și aspirațiile poporului român, reflectând originalitatea și înălțimea concepției lui Eminescu”, notează Ion Negură. Cât de actual este, în fond, și astăzi, după 150 de ani, acest deziderat al tinerilor, pe atunci promotori de concepte, de societăți academice, de curente, dar cât de ignorat pare să fie.

„La Putna nu va fi parastas, ci celebrarea unei mari renașteri”, afirma Dumitru Brătianu în ziarul „Românul”. Așa a fost, o renaștere, o trezire a conștiinței individuale și a capacității de mobilizare și o mândrie românească fără urmă de orgoliu, pe care au simțit-o și la care au vibrat toate sufletele românilor. Discursurile lui A. D. Xenopol, pe atunci delegatul studenților români din Berlin, I. G. Sbiera, reprezentant al Academiei Române și fostul profesor al lui Eminescu, Ioan Slavici și predica arhimandritului egumen Arcadie Ciupercovici⁴, care a subliniat și amplificat sensul serbării, cuvântările celorlalți oaspeți, cântările lui Grigore Vindireu și ale ucenicului său, Ciprian Porumbescu, horele încinse pe platoul din fața mănăstirii, toate acestea au transformat ziua de duminică, 16/27 august 1871, după terminarea Sfintei Liturghii, în ziua românilor de pretutindeni. Luni de dimineață, după slujba religioasă, un pelerinaj la mormântul domnului Ștefan cel Mare a adunat și mai mulți români pentru a depune darurile aduse. A fost un alt moment remarcabil prin amploarea desfășurării, pe care Ion Negură îl descrie astfel: „După prapuri păseau preoții și călugării cu evangheliile și icoane în mâini, apoi flamura femeilor din Iași, flamurile din Vaslui și Arad, egumenul înconjurat de alți clerici, urna votivă pe un pedestal purtat pe două coloane de patru studenți din comitetul organizator, cele două învelitoare-epitafuri ținute la colțuri de patru fete îmbrăcate în alb; urmau stindardul cu chipul lui Ștefan cel Mare donat de Alexandrina Magheru, personalitățile și reprezentanții oficiali, alți oaspeți, marea masă a participanților. Clopotele răsunau fără încetare, pe toate tonalitățile. Scena transportării darurilor a fost pictată de Carol Popp de Sztarmáry, o reproducere fiind publicată în ziarul «Federațiunea»⁵. Pe sicriul de marmoră al ctitorului au fost așezate urna și cele două epitafuri. Stindardele au fost înțepenite de baldahinul în arc peste mormânt, în timp ce de pe dealuri răsunau 40 de salve. Când corul a intonat «Vecinica pomenire!», întreaga mulțime a îngenucheat. Atunci colonelul Boteanu⁶, în genunchi și el în fața mormântului,

⁴ Arcadie Ciupercovici (14 aprilie 1823, Câmpulung Moldovenesc – 5 martie 1902, Cernăuți) – cleric ortodox român, arhiepiscop al Cernăuților, mitropolit al Bucovinei și Dalmației.

⁵ Ziarul „Federațiunea». Jurnal literar, politic și economic” apărea la Pesta de trei ori pe săptămână, iar reproducerea scenei pictate de Sztarmáry a fost imprimată în numărul din 8 august 1871, la pagina 372.

⁶ Emanoil Boteanu (1 iunie 1836, București – 17 februarie 1897, București) – ofițer de Stat Major, observator în Războiul de Secesiune american (1864), unde a îndeplinit și rolul de reporter de front, maior din 1865, șef de Stat Major în Războiul pentru Independență (1877–1878), după care va trece în rezervă în grad de general. A fost decorat în repetate rânduri. Proaspăt întors din Franța, unde

rostind câteva cuvinte de admirație și omagiu al armatei pentru marele oștean, și-a descheiat centura și, împreună cu sabia, le-a depus pe mormânt, sărutându-l. Într-o adâncă reculegere, cu ochii umezi de emoție, mulțimea stătea în extaz, iar corul, în surdina, a început «Imnul lui Ștefan cel Mare», de aceeași autori, care, în ultimele strofe, prevestea viitorul printr-un răscolitor jurământ: «În timpul vitejiilor/ Cuprins de-un sacru dor,/ Visai unirea Daciei/ Cu-o turmă și-un păstor./ O! Mare umbră-eroică,/ Privește visul tău:/ Uniți suntem în cugete,/ Uniți în Dumnezeu.// La poalele Carpaților,/ La vechiul tău mormânt,/ Toți în genunchi, o, Ștefane,/ Depunem jurământ: Un gând s-avem în numele/ Românilui popor,/ Prinși de-amorul gloriei/ Și-al patriei amor!»).

Despre primul congres general studentesc, deschis în seara zilei de luni, 17/28 august 1871, Ion Negură oferă date privitoare la motivarea și necesitatea desfășurării lui, ecoul și efectele pe care le-a produs. „Elanul de la Putna a cuprins tinerimea română de pretutindeni. Fără îndoială că așa se explică însuflețirea cu care, în Războiul pentru Independență, s-au înrolat tineri din toate colțurile românești”, completează Ion Negură, evidențiind rolul principal jucat de studențimea română, dar regretând, la maturitate, faptul că nu există o lucrare de sinteză despre rolul studențimii în lupta pentru unitatea politică.

În ultimul capitol, Ion Negură trece în revistă comemorările ulterioare ce au avut loc la Putna și la care a participat. „După exemplul din 1871, noi, elevii din ultimele clase ale Liceului «Eudoxiu Hurmuzachi» din Rădăuți, am ajutat cu același elan la pregătirea festivităților. Cu acel prilej a fost bătută o medalie comemorativă purtând chipurile lui Eminescu și Ștefan, având în jur inscripția «Comemorarea serbării românești de la Putna 1871–1926»; pe avers: «Cu ocazia comemorării primului congres studentesc ținut la Putna în 1871» și în jur: «Cercul studentesc Arboreasa Cernăuți»”. Apoi a urmat centenarul, sărbătorit în ziua 26 august 1976 de către românii stabiliți în Austria, printre care și foști membri ai Societății „România Jună”, grupați în parohia ortodoxă din capitala austriacă: „Colonia română din Viena a organizat un pelerinaj la Putna, la care au participat conducătorii și corul coloniei, depunând, în semn de omagiu, o urnă votivă cu următoarea frumoasă inscripție: «Colonia română din Austria, devotată spiritului patriotic moștenit din strămoși, reînnoiește prinosul de cinstire adus în 1871 marelui ctitor de țară Ștefan Vodă cel Mare și se leagă să păstreze peste veacuri idealurile Societății România Jună, prin cultivarea limbii și a tradițiilor românești, prin întărirea prieteniei româno-austriece 1976». Corul coloniei a executat, atât la Putna, cât și în alte localități din țară, un foarte apreciat concert în spiritul «României June», având în program și melodii de Ciprian Porumbescu”. Așadar, istorica serbare se menține vie prin trăirile unui participant la două dintre comemorările ulterioare: la Putna României Mari, din 1926, fără angoasele

a luptat împotriva Prusiei, a participat la Serbarea de la Putna, reprezentând Armata Română. https://ro.wikipedia.org/wiki/Emanoil_Boteanu (29 septembrie 2021).

cadrele legislative impuse de ocupația austriacă, dar cu emoția și entuziasmul specifice vârstei, apoi cea din 1976, sub un alt regim, reînnoind mesajul inițial și cultivând din nou idealurile „României June”. Ion Negură va participa și la conferința și în anul 1981, la București, alături de supraviețuitorii ai Societății „România Jună”, la o a treia manifestare de comemorare, așa cum se desprinde din corespondența sa. Încheie Ion Negură cu următoarea frază: „Rememorând serbarea de la Putna din 1871 și reflexele ei în timp și în spațiul românesc, este de datoria noastră și a celor de după noi să ținem mereu tinerimea la înălțimea ideilor și elanului de atunci, care s-o fortifice pentru apărarea hotarelor și continua ridicare a culturii și civilizației românești”.

Această încheiere, ca un mesaj profund, ce transcende perioade istorice diferite ale neamului românesc, este și esența discursurilor pe care le-am auzit și la tinerii ce au participat anul acesta la festivitățile comemorative.

*

Prima comemorare a fost organizată în 15 august 1926, de către Cercul studențesc „Arboroasa”, al cărui președinte era studentul teolog Theodosie Popescu. Grandioasă manifestare, la care au participat delegați ai studențimii din toate centrele universitare, autorități, arcășiile și o mulțime mare de săteni din Bucovina. Cea de-a doua comemorare s-a organizat în anul 1976, la 105 ani. Premergător momentului, Ion Negură are o mică dispută cu Nicodim Ițcuș⁷, pe care am remarcat-o lecturând corespondența⁸ între cei doi. Într-o scrisoare⁹ destinată profesorului Nicodim Ițcuș, Ion Negură îi mărturisește acestuia reacția pozitivă a membrilor Societății „România Jună”, care s-au întâlnit în iunie 1976 și în fața cărora susținuse o comunicare, împreună cu o dare de seamă, ce urma să fie publicată în „Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena”. Fostii membri ai societății erau interesați și doreau organizarea acelei comemorări. Pentru că Mănăstirea Putna suporta niște lucrări de restaurare în 1971, aniversarea centenarului serbării nu a putut fi organizată în acel an. Ion Negură îi solicita profesorului Ițcuș o părere personală sinceră în legătură cu documentarea și cu cele scrise în comunicarea pregătită, rugându-l „să aveți amabilitatea de a examina obiectiv și critic cele scrise de mine, pentru că țin foarte mult la părerea d-voastră și

⁷ Nicodim Ițcuș (22 septembrie 1897, Sucevița – 9 decembrie 1985, Suceava) – profesor, inspector școlar, membru în societăți academice, președinte al Cercului studențesc „Arboroasa” (14 noiembrie 1920 – 22 mai 1921 și 22 mai – 13 noiembrie 1921) în perioada studenției sale la Universitatea Cernăuți. Cf. Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iași, Editura Princeps Edit, 2004, pp. 555–556.

⁸ Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, Fond *Bucovina*, dosar *Corespondență Nicodim Ițcuș către Ion Negură, 1973–1984*, inv. M/84.

⁹ Scrisoarea, dactilografată, este expedită de Ion Negură către Nicodim Ițcuș din București, în 2 iulie 1976. *Ibidem*.

dacă vor fi unele erori, sunt sigur că le veți semnala”. Spre finalul scrisorii, Ion Negură aduce în discuție următoarele: „Cum la reuniunea foștilor membri ai «României June» s-a vorbit mult despre serbarea de la Putna din 1871 și a fost prezent și d-l Filip, care a luat și cuvântul la masa comună, i-am sugerat să propună forurilor competente și diverselor persoane din Suceava și județ să se organizeze o întrunire comemorativă a aceluia eveniment, de la care se împlinesc acum, în august, 105 ani. De asemenea, se împlinesc 50 de ani de la serbarea din 1926, organizată de Cercul stud[ențesc] «Arboroasa», când s-a dezvelit bustul lui Eminescu, serbare la care ați fost și d-voastră și eram și eu prezent, în ultima clasă de liceu. Am vorbit și aici cu mai multe persoane despre aceasta, apoi cu Dragoș Vitencu, care a fost aici, la o întâlnire colegială, precum și cu alții. Toți ar fi încântați să se aranjeze o astfel de manifestare românească și cred că ar alerga la Putna din multe părți ale țării. I-am spus d-lui Filip că eu am materialul pregătit în legătură cu acele evenimente și aș fi gata să fac expunerea comemorativă, mai ales că dispun și de fotografiile de atunci. V-am împărtășit și d-voastră aceste gânduri, rămânând să vedem ce ecou ar putea avea și deci dacă s-ar putea realiza această propunere. În 1971, nu s-a putut organiza o comemorare, pentru că totul era la mânăstire în refacere. Eu vorbisem prin 1969 și 1970 cu starețul și călugării, dar se vede că nu se poate realiza dorința”.

După citirea materialelor trimise de Ion Negură și un scurt timp de reflecție pe marginea celor consemnate, prof. Nicodim Ițcuș îi răspunde următoarele: „Lucrarea Dv. constituie o dovadă de muncă intensă, cuprinzând o serie de informații prețioase, ce merită a fi prețuite la justa lor valoare, chiar dacă pe alocuri se resimt unele omisiuni dăunătoare, câteva interpretări eronate – după modesta mea părere – și chiar deformări ale unor realități din viața studentească bucovineană. Aceste scăderi cred că nu pot fi, însă, atribuite niciunei rele credințe, nici ignorării unor stări de fapt și nici altor scopuri nejuste, ci doar intenției Dv. frumoase de a contribui prin comunicarea făcută la crearea unei atmosfere de cât mai festivă seninătate, la voie bună și la înălțare sufletească. [...] O întâlnire «comemorativă» la Putna socot că ar cere o pregătire serioasă și organizare la nivelul măreției faptelor comemorate, iar așa ceva nu se poate realiza în curs de numai o lună și jumătate, fiind riscul de a eșua și de a degenera într-o ridicolă mascaradă. [...] În scrisoarea Dv. afirmați că am fost și subsemnatul prezent în 1926 la serbările de la Putna, cam așa ca un gură cască, și nu ca unul care am făcut parte, alături de George Cîrsteanu, Iordache Grigorovici, Silvestru Găină, Claudiu Usatiuc, Adrian Cilievici etc. din grupul care a inițiat serbarea și din comitetul care a condus lucrările pregătitoare și întreaga desfășurare a serbării. Sigur că această lipsă de precizare nu mă poate lăsa indiferent, oricât de puțin orgolios aș fi și aș fi preferat să nu fi fost amintită deloc participarea mea”¹⁰. Nicodim Ițcuș fusese președintele Centrului și apoi al Cercului

¹⁰ Scrisoarea de răspuns, dactilografată, este expedită către Ion Negură din Suceava, în data de 10 iulie 1976. *Ibidem*.

studentesc „Arboroasa” și se afla, în 1926, profesor fiind, printre „bădiții” rădăuțeni care ajutau comitetul de organizare ce se mutase la începutul verii la Putna, fiind practic asimilat acestuia.

Ion Negură revine cu un răspuns, în care motivează modul lapidar în care a prezentat participarea lui Nicodim Ițcuș la evenimentul în discuție: „Vă rog să credeți că n-am intenționat și este departe de mine gândul de a minimaliza sau denatura rolul important ce l-ați avut la inițierea și desfășurarea serbării de la Putna din 1926 și regret foarte mult că n-am avut posibilitatea să fac precizările convenite în această parte, ca și în alte locuri din expunere”¹¹.

Nicodim Ițcuș nu întârzie să-și clarifice poziția, precizând într-o nouă scrisoare: „Unele omisiuni și alte câteva chestiuni ce mi s-au părut nelalocul lor nu mi-au pus câtuși de puțin la îndoială buna d-voastră credință ce caracterizează întreaga activitate ce desfășurați, iar acum, după precizările făcute în ultima dv. scrisoare, rămân și mai convins despre sinceritatea și probitatea d-voastră. De altfel, știu că chiar oamenii cei mai bine intenționați, oricât ar dori să se afirme în munca lor cât mai corect și cât mai obiectiv, nu pot fi desăvârșiți și pe placul tuturor, dar, dacă sunt de bună credință, nu pot fi condamnați pentru că, pe alocuri, au și unele păreri ce nu sunt împărtășite de lumea întreagă”. Tonul prietenos abordat în scrisori încheie disputa pe tema prezenței lui Nicodim Ițcuș la comemorarea de la Putna ca un simplu participant și invită mai curând la o reevaluare, o reapreciere a calității în care acesta participase la eveniment.

Despre o ultimă comemorare la care Ion Negură a participat, cea din 1981, numărându-se printre organizatori și conferențieri, îl înștiințează¹² pe prof. Ițcuș după consumarea evenimentului: „Între timp, s-a mai hotărât la Casa de cultură «M. Eminescu» de aici, de către Cercul de Studii pentru Literatură și Folclor «Ion Creangă», prezidat de prof. univ. I. Chițimia și în care suntem membri și d-l prof. Augustin Z. N. Pop și eu, comemorarea Marii Serbări de la Putna din 1871, deci la împlinirea a 110 ani de la acest excepțional eveniment. Festivitatea a avut loc luni, 14 sept[embrie] și eu am fost desemnat să țin conferința festivă. Având foarte mult material documentar, am trebuit s-o pregătesc cu grijă, pentru a scoate în evidență pregătirile în condițiile excepționale de atunci, semnificația națională a aceluia mare eveniment și repercursiunile lui în timp. Desigur, am vorbit și despre marea comemorare din 1926 de către Cercul stud[ențesc] Bucovinean «Arboroasa», la care și am luat parte, fiind atunci în vacanța de trecere de la clasa a VII-a la a VIII-a de liceu, împreună cu neuitatul coleg Mihai Horodnic și alții. Pentru conferință am căutat și imagini de epocă, izbutind să prezint vreo 50 de proiectii, unele din ele chiar în culori. Comemorarea noastră a fost foarte impresionantă, pe

¹¹ Scrisoare trimisă din București, datată 20 iulie 1976, Ion Negură către Nicodim Ițcuș, scrisă de mână în creion, ce pare a fi un răspuns grăbit sau o ciornă, neavând încheiere și nefiind semnată. *Ibidem.*

¹² Scrisoare trimisă din București, în 17 septembrie 1981, Ion Negură către Nicodim Ițcuș. *Ibidem.*

lângă imagini am avut în program și muzică, o piesă cântată de corul coloniei române din Viena, care a făcut pelerinaj la Putna în 1976, cu piese de Ciprian Porumbescu, una după executare la pian de către d-na Octavia Leca Morariu. Au luat cuvântul profesorii Chițimia, Pop, apoi un fost elev de la Tg. Neamț, strănepot al lui I. Creangă, participant și el ca și o nepoată, prezentă la festivitate, a lui Tudose Popescu¹³. Vă puteți imagina cât de emoționante au fost rememorările din trecutul îndepărtat și mai apropiat prilejuite de această comemorare!”.

*

Un alt manuscris dactilografiat aflat în colecțiile Fondului *Bucovina*, care descrie în paginile sale, pe scurt, Serbarea de la Putna din 1871, este *Arboroasa. File din cronica vieții studențești cernăuțene*, Suceava, 1982, al profesorilor Pantelimon (Pintea) Socaciu și Raveca Dușceac-Prelipceanu, aflat sub nr. inv. 346969. Pentru că manuscrisul se referă la Societatea academică „Arboroasa”, în care au activat cei doi pe vremea studenției lor, Serbarea de la Putna din 1871 este doar amintită (pp. 13–16) și descrisă din perspectiva unor membri ai societății care au participat, pe când erau și ei liceeni, la comemorarea din 1926. Întrucât Societatea „Arboroasa”, „unul dintre fructele imediate și binecuvântate ale serbării din 1871”¹⁴ s-a implicat în mod excepțional în organizarea comemorării, sunt descrise toate etapele pregătirii și desfășurării ei.

Tânărul arborosean Pantelimon Socaciu (23 octombrie 1910, Tereblecea, fostul jud. Rădăuți – 22 martie 1989, Rădăuți) a fost vicepreședinte (27 aprilie – 21 noiembrie 1932) și președinte (21 noiembrie 1932 – 19 noiembrie 1933) al societății, în timpul studenției la Facultatea de Științe a Universității din Cernăuți, la fel ca și Raveca Dușceac, studentă a Facultății de Litere și Filosofie, perioadă în care a ocupat funcția de econom (4 martie – 20 noiembrie 1934) și secretar de ședință (13 aprilie 1935 – 9 noiembrie 1936). Pantelimon Socaciu este cunoscut publicului mai ales prin activitatea didactică în cadrul Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți (1940–1973) și opera sa publicistică, în timp ce Raveca Dușceac-Prelipceanu¹⁵ (6 februarie 1912, Cupca, jud. Storojineț – 2 aprilie 1991, Suceava), licențiată în istorie (1935), a avut o scurtă carieră didactică la licee din Cernăuți, care s-a încheiat odată cu refugiul din 1940. Stabilită la Suceava, aceasta a ocupat mai multe funcții administrative dar, preocupată de istoria Bucovinei, a colaborat cu distinse personalități în redarea unor momente semnificative, locuri și oameni din Bucovina. A avut o colaborare strânsă cu Emil Satco, bibliograf, în

¹³ Este vorba despre Theodosie Popescu, președinte al „Arboroasei” în perioada 15 noiembrie 1925 – 21 noiembrie 1927, pe când era student la Facultatea de Teologie.

¹⁴ Pantelimon Socaciu, *Arboroasa: file din cronica vieții studențești cernăuțene*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Marian Olaru, Rădăuți, Editura Septentrion, 2009, p. 135.

¹⁵ Emil Satco, *op. cit.*, p. 266.

perioada când acesta aduna material pentru dicționarele publicate de Biblioteca Bucovinei și a alcătuit monografia satului ei natal, Cupca.

Acest manuscris, cu o versiune îmbunătățită, completată probabil între 1982 și 1986 (întrucât data de pe pagina de titlu este 1986), dar semnat doar de Pantelimon Socaciu, se găsește în biblioteca Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți. În anul 2009, manuscrisul a văzut lumina tiparului grație prof. dr. Marian Olaru, directorul Institutului „Bucovina” al Academiei Române, care a îngrijit ediția și a întocmit studiul introductiv, notele și comentariile.

Iată, deci, consemnările unor bucovineni care au participat la aniversările Serbării de la Putna încă din perioada când erau liceeni, apoi au devenit membri ai unor societăți academice – consecința practică a Congresului general al studențimii române din 17/28 august 1871. Comemorările ulterioare, așa cum reiese din relatările lor și din paginile de corespondență, au fost organizate dintr-o chemare lăuntrică, un simț al datoriei, al recunoștinței față de trecut și față de cei care și-au afirmat la 1871 identitatea și mândria națională. Pentru aceștia, ca și pentru ceilalți participanți, comemorarea serbării putnene a fost un proces firesc, dar obligatoriu de împlinit și se manifesta printr-o pioasă revenire în acel „loc de sacră amintire”, cum îl numea Nicodim Ițcuș, unde „studențimea română, în frunte cu Eminescu, a trasat calea de urmat prin unitate culturală spre unitatea politică a statului român întregit în 1918”. Ecoul serbării străbate până azi, iar reflexia ei în timp rămâne vie și poate mai bine conturată azi, în criza generală de identitate.